

Lausuntopyyntö uudistamistyöryhmän esitysluonnokseksi sijaishuoltoa koskevaksi vaativan ehdotuksesta lastensuojelun lainsäädännöksi sijaishuollon hallituksen vaativaa

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoa vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän ehdotuksesta hallituksen esitykseksi lastensuojelun vaativaa sijaishuoltoa koskevaksi lainsäädännöksi.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162414>

Espoon kaupungin lausunto vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän ehdotuksesta hallituksen esitykseksi lastensuojelun vaativaa sijaishuoltoa koskevaksi lainsäädännöksi

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt Espoon kaupunkia antamaan lausuntonsa koskien vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän ehdotuksesta hallituksen esitykseksi lastensuojelun vaativaa sijaishuoltoa koskevaksi lainsäädännöksi. Esityksen tavoitteena on helpottaa lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työn kuormittavuutta sekä tehostaa lastensuojelun avohuollon ja sijaishuollon laadukkaita palveluja ja siten ehkäistä lapsen sijoituksen tarpeen syntymistä, lyhentää sijoituksen pituutta, vähentää lapsen sijaishuoltopaikkojen siirtoja, pienentää kilpailutuksesta aiheutuvia alueellisia eroja sekä edistää perheen jälleenyhdistämisen mahdollisuuksia.

Esityksellä vahvistetaan sijaishuoltoon sijoitettujen lasten oikeutta tarvitsemiinsa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin ja samalla vähentää erityisen huolenpidon jaksojen tarvetta puuttumalla ongelmiin mahdollisimman varhain. Esityksen tavoitteena on turvata erityisen huolenpidon jakson riittävän pitkä aika, jotta lasten itseään vahingoittava käyttäytyminen ja vakava päihdeongelma saataisiin katkaistua ja aloitettua suunnitelmallinen kuntoutus.

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää antamaan lausunnon vastaamalla lausuntopalvelu.fi:ssä julkaistuun kyselyyn, jossa on sekä strukturoituja että avoimia kysymyksiä työryhmän luonnoksesta hallituksen esitykseksi. Nämä tarkemmalla tasolla olevat vastaukset ovat tämän lausunnon loppupuolella.

Espoon kaupunki kiinnittää huomiota siihen, että lastensuojelulakiin ehdotetaan muutoksia myös muihin lainkohtiin, kuin mihin lausuntopyyntöön otsikko viittaa. Lähtökohtaisesti pidetään hyvänä sitä, että lastensuojelulain muutoksilla halutaan vahvistaa lastensuojelun tehtävää tavoitteellisenä, muutokseen tähtäävänä työnä, joka perustuu suunnitelmallisuuteen. Tätä tavoitetta tukevat muun muassa kiireellisen avohuollon tukitoimenpide pykälän kumoaminen ja asiakkuuden päättämistä koskeva pykälä. Avohuollon tukitoimet tulee olla suunnitelmallisia, joten kiireellisenä tehtynä niiden tarkoituksenmukaisuutta ei ehditä arvioida. Suunnitelmallisuus parantaa asiakkaan asemaa ja oikeusturvaa. Lain tavoitteena oleva avohuollon tukitoimien tehostaminen ei toteudu esitetyllä tehostetulla avohuollon tukitoimi pykälällä, jonka sisältö on epäselvä.

Lastensuojelulakiin ehdotettavaa asiakasmitoitusta pidetään hyvänä ja 35 asiakasta/sosiaalityöntekijä on askel oikeaan suuntaan. Mitoitus olisi hyvä määritellä myös jälkihuollon osalta. Lastensuojelun sosiaalityötä kehitetään yhä enemmän suhdeperustaiseen systeemiseen työtoteeseen, jossa sosiaalityöntekijä työskentelee itse tiiviisti lapsen ja perheen kanssa. Tämä työote vaatii nykyistä pienemmän asiakasmäärän

työntekijää kohden. Suhdeperustainen työ lisää asiakkaan saaman palvelun laatua sekä lisää asiakkaan osallisuutta omassa asiassaan. Esityksessä (koskien myös avohuoltoon tehtäviä muutoksia) sosiaalityöntekijä näyttäytyy edelleen palvelujen tilaajana ja hallinnoijana eikä systeeminen työote näy lakimuutoksissa.

Rajoitustoimenpiteisiin esityksessä on useita tervetulleita muutoksia, jotka selventävät ja tarkentavat nykylainsäädäntöä sekä antavat paremmat mahdollisuudet lapsen turvaamiseksi. Esitettävä muutos liikkumisvapauden rajoittamiseen pidentämisestä mahdollistaa nykyistä paremmin puuttumisen tilanteessa, jossa se on lapsen hengen, terveyden tai turvallisuuden kannalta välttämätöntä. Esitetyt muutokset voivat myös ehkäistä sijaishuoltopaikkojen muutoksia, mikä on lapsen edun mukaista. Esityksessä on kuitenkin useita kohtia rajoitustoimenpiteiden kohdalla, jotka lisäävät sosiaalityöntekijöiden työmäärää. Esitettyjen muutosten yhtenä tavoitteena on helpottaa lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työn kuormittavuutta. Tästä näkökulmasta asioita on hyvä vielä arvioida uudelleen. Jos päätöksiä joudutaan tekemään kiireessä, ei lailla tavoiteltu asiakkaan oikeusturva käytännössä toteudu ja sosiaalityöntekijän työmäärä lisääntyy.

Espoon kaupunki näkee hyvänä asiana, että lailla halutaan varmistaa sijoitettujen lasten palvelujen saantia. Lain hyvää tarkoittavat pykälät voivat lisätä sosiaalityöntekijän työn kuormittavuutta, mikäli pykälät ovat tulkittavissa niin, että sosiaalityöntekijän on järjestettävä palvelut, joihin hänellä ei ole päätösvaltaa, kuten terveystalvet. Moniammatillisen työn turvaaminen lastensuojelulaissa on ensiarvoisen tärkeää, mutta se ei voi jäädä vain lastensuojelulakiin ja lastensuojelun vastuulle. Myöskään esityksen kustannusvaikutuksissa ei ole huomioitu muille palveluille (terveystalvet ja sivistystoimen palvelut) kohdentuvia kustannusvaikutuksia.

Valtakunnallisesti lastensuojelun sijaishuollossa käytetään paljon ostopalveluja. Ostopalveluna yksityisiltä yrityksiltä ostetaan myös erityisen huolenpidon jaksoja. Mikäli vastuuta erityisen huolenpidon tuottamisesta halutaan siirtää enemmän julkisen sektorin vastuulle, on tähän määriteltävä vähintään viiden vuoden siirtymäaika.

Esityksessä on myös useita ristiriitaisia ja epäselviä kohtia, joita on tarkemmin kuvattu kysymysosiossa.

Kustannusvaikutukset

Esityksessä on laskettu ehdotettujen lakimuutosten kustannusvaikutuksia valtakunnallisesti. Erityisen huolenpidon osalta jakson pidentämisestä aiheutuvat kustannusvaikutukset ovat laskelman mukaan 4,3 miljoonaa euroa ja henkilöstömitoituksen muuttamisessa 3 työntekijää/lapsi kustannusvaikutus olisi noin 6,2 miljoonaa euroa. Nykyinen mitoitus on yksityisissä ja valtion EHO-palveluissa noin 2,3 työntekijää/ lapsi. Espoon kaupungin näkemyksen mukaan mitoitus ei ole näyttäytynyt ongelmallisena EHO-jaksoilla, joten mitoitukseksi ehdotetaan 2,5 työntekijää/lapsi.

Avohuoltoon esitettäviin muutoksiin esityksessä on laskettu tehostetusta avohuollon tukitoimesta kustannuksia noin 18 miljoonaa euroa vuodessa. Esityksen laskelmassa arvioidaan, että mikäli tehostetun avohuollon tukitoimen avulla pystytään vähentämään 10 prosenttia sijoituksista vuodessa, mahdollistamalla kotiinpaluu tehostetun tuen avulla, voisi säästö olla 60- 70 miljoonaa euroa vuodessa. Tässä on huomiota kiinnitettävä siihen, että tehostetun avohuollon tukitoimen pykälä on lakiehdotuksessa määritelty hyvin epäselvästi eikä siitä käy esille, mitä tehostetulla avohuollon tukitoimella käytännössä tarkoitetaan. Olemassa oleva lastensuojelulaki mahdollistaa jo nyt intensiivisen ja räätälöidyn tuen tarjoamisen lapselle ja perheille myös kotiin vietävänä eikä ehdotettu lakimuutos tuo siihen tällaisenaan muutosta. Espoossa on käytössä jo nyt myös sijaishuollosta kotiutuvalla lapselle ja hänen perheelleen kotiin vietävää sosiaaliohjausta kotiutumisen tueksi.

Rajoitustoimenpiteiden osalta esitetään useita muutoksia ja tarkennuksia. Esityksen mukaan näistä koituvat hallinnolliset kustannukset ovat kustannusneutraaleja, sillä asiakasmäärän rajauksesta kattaa sosiaalityöhön kohdistuvien kirjaamisten ja päätösten hallinnolliset kustannusvaikutukset.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijän asiakasmäärä rajataan esityksessä 35 asiakkaaseen vuoden 2022 lähtien. Esityksessä tämän kustannukseksi arvioidaan 6,9 miljoonaa euroa. Espoon lastensuojelussa ollaan vakanssia kohden laskettuna tässä tavoitteessa jo avo- ja sijaishuollon osalta. Käytännössä asiakasmäärä sosiaalityöntekijöiden välillä jonkin verran vaihtelee ja pieni osa vakansseista on täyttämättä.

Esityksessä on laskettu myös valvonnasta aiheutuvia aluehallintovirastoille kohdistuvia kustannuksia. Esityksessä ei ole huomioitu sitä, että kustannuksia lakimuutoksista aiheutuu myös terveydenhuoltoon ja sivistystoimeen. Näitä kustannusvaikutuksia ei ole esityksessä laskettu. Vaativa lastensuojelutyö tarvitsee moniammatillista yhteistyötä onnistuakseen. Silloin tulee varmistaa, että myös muilla lasten ja nuorten kanssa toimijoilla on tarvittavat resurssit toimia. Laissa ehdotetaan terveydenhuoltoon erityisiä velvollisuuksia, joiden tavoitteena on turvata lastensuojelun asiakkaan moniammatillinen arviointi ja palvelut. Toteutuakseen tämä vaatii tarvittavat resurssit ja näitä ei ole tässä kustannusvaikutuksissa huomioitu.

Lausuntopyynnössä pyydetään erityisesti vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Esitetään lisättäväksi uusi 2 momentti pykälään 4 a § Lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin. Selkiyttääkö ehdotus lapsen kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon sekä perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten rajanvetoa? Jos ei, miten säännöstä tulisi muuttaa?

Selkeyttää jonkin verran, mutta jättää toki edelleen laitoksen henkilökunnalle kuten perhehoitajallekin jonkin verran tulkinnan varaa, joka kuitenkin ei liene huono asia. Tärkeintä on korostaa normaalien kasvatuksellisten rajausten sallimista sekä lapsen fyysistä rauhoittamista, kun se välttämätöntä lapsen itsensä tai muiden suojelemiseksi. Perhehoidossa olevat lapset ovat entistä haastavampia ja jotta mahdollisimman monelle lapselle pystytään turvaamaan perhehoidon mahdollisuus, on tärkeää se myös sanallisesti ilmaista.

2. Esitetään säädettäväksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus 35 lasta/sosiaalityöntekijä (13 b §). Mitä vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Lähtökohtaisesti mitoituksen lisäämistä lakiin pidetään hyvänä asiana. Lastensuojelussa kehitetään laajasta systeemistä työtettä, mikä vaatii runsaasti työaikaa. Tässä toimintamallissa 35 lasta / sosiaalityöntekijä on paljon. Lastensuojelulaissa yleisesti tulisi näkyä lastensuojelun suhdeperustainen. Edelleen esitetyissä muutoksissa lastensuojelulakiin, sosiaalityöntekijä nähdään erilaisten palvelujen hallinnoijana ja tilaajana. Sosiaalityön suhdeperustaista työtettä ei ole laissa riittävällä tavalla huomioitu. Jälkihuollon asiakasmitoituksen toivotaan myös kannanottoa.

Miten toimitaan, jos kaikille asiakkaille ei työntekijää riitä? Avohuollon työntekijällä on Espoossa hoidettavanaan myös arviointityö, lasketaanko nämä tapaukset lain tarkoittamaan asiakasmäärään?

On huomattava, ettei onnistumista ei tue ajatus turvata sama sosiaalityöntekijä koko lastensuojelun prosessin ajaksi. Vaikka laki määrittää asiakasmitoituksen ei sitä kyetä toteuttamaan, jos kunta ei saa riittävästi sitoutuneita sosiaalityöntekijöitä. Avohuollon, sijaishuollon ja jälkihuollon sosiaalityö omina erillisinä kokonaisuuksina on todella vaativaa ja

laajaa osaamista sekä laajojen verkostojen tuntemisen vaativaa työtä. Jos sosiaalityöntekijältä edellytetään näiden kaikkien osa-alueiden hallitsemista, on se sekä epärealistinen että kohtuuton vaatimus, joka heikentäisi asiakkaan oikeusturvaa ja lisäisi sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuutta. Vaade ei edesauta sosiaalityöntekijöiden saatavuutta tai heidän pysymistä virassaan pitkään, joka on onnistuneen ja luottamuksellisen asiakassuhteen edellytys sekä selkeä sijaishuollon kasvua ehkäisevä tekijä. Suuremmissa kunnissa edes sijaishuollon kattava osaaminen ei ole mahdollista, vaan perhehoito ja laitoshoido on nähty järkeväksi ja lasten edunmukaiseksi järjestää omina kokonaisuuksinaan toimivina yksiköinä.

3. Esityksen tavoitteena on vahvistaa sijaishuoltoon sijoitetun lapsen oikeutta sosiaali- ja terveydenhuollon perus- ja erityispalveluihin.

3 a. Vastaavatko 15 §:n täsmennykset tätä tavoitetta?

Kyllä
Kyllä pääosin
Ei pääosin
Ei
Ei kantaa

3 b. Mitä käytännön vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Hyvä muutos, mutta ei ole selkeästi ilmaistu, mitä asiantuntija-apu on käytännössä. On huolehdittava, että terveydenhuollossa eväystä palvelusta saadaan kirjallinen perustelu sosiaalityöntekijän pyynnöstä. Palvelun epäamisestä tehtävä selvitys on oltava riittävän laaja, että antaa kattavat perusteet siitä, miksi palvelu/hoido on evätty

4. Ehdotuksessa esitetään säädettävän lapsen sosiaalihuollon asian vireille tulosta voimassa olevan lastensuojeluasian vireille tulon sijaan. Tavoitteena on, että tämä vahvistaisi sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnin ensisijaisuutta. Onko ehdotettu sääntely tarkoituksenmukainen asetetun tavoitteen kannalta?

Kyllä
Kyllä pääosin
Ei pääosin
Ei
Ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 4:

Esityksellä pyritään selkeyttämään lapsen sosiaalihuollon asian vireille tuloa sekä lastensuojelulain mukaisten palvelujen tarpeen arviointia. Ehdotetun 26 §:n otsikko on epäselvä: lapsen sosiaalihuollon asian vireilletulo. Jos tarkoituksena on selkeyttää sosiaalihuollon palvelutarpeen ensisijaisuutta, niin tämä pykälän otsikko ei sitä tee. Ehdotetun 26 §:n sisältö on vaikeasti ymmärrettävä.

Selkeästi sosiaalihuollon mukaisiin palvelutarpeen arviointeihin ei ole syytä lisätä perusteluja siitä, miksi lastensuojelun tukitoimia ei tarvita. Tämä ei ole asiakaslähtöistä. Asiakkaan hakiessa matalalla kynnyksellä tukea, ei ole asiakkaan näkökulmasta syytä ottaa kantaa siihen, miksi lastensuojelun tukitoimia ei tarvita.

5. Ehdotuksessa esitetään lastensuojelun asiakkuuden päättymisestä säätämistä. Mitä käytännön vaikutuksia tällä sääntelyllä olisi?

Selkeyttää ja parantaa asiakkaan oikeusturvaa sekä vahvistaa sitä, että lastensuojelu on suunnitelmallista muutostyötä. On kuitenkin varmistettava kevyemmän tason palveluihin pääsy.

6. Tavoitteena on ehkäistä lapsen sijoituksen tarpeen syntymistä. Tässä ehdotuksessa esitetään säädettäväksi uusi tehostettu avohuollon tukitoimi, jonka perusteella lapselle voitaisiin järjestää moniammatillista kuntouttavaa tukea kotiooloissa lapsen vanhemman tai muun läheisen kanssa.

6 a. Arvioitko ehdotetun säädöksen johtavan käytännössä avohuollon palvelujen kehittämiseen?

Kyllä
Kyllä pääosin
Ei pääosin
Ei
Ei kantaa

6 b. Miten arvioitte tämän tavoitteen toteutuvan ehdotetun säännöksen avulla?

Esitetyn perusteella säännös on hyvin epäselvä. Miten palvelu eroaa esimerkiksi tehostetusta perhetyöstä? Aikamääreitä ja palvelun sisältöä ei ole määritelty. Säännöksen pysyessä tällaisena kunnissa voi olla hyvin vaikeaa tulkita, mitä laki tarkoittaa. Sosiaalityöntekijä voi päättää vain sosiaalihuollon mukaisista palveluista eikä sosiaalityöntekijän velvollisuuksiin ja vastuulle voi lisätä sellaisia palveluja, joista hän ei voi tosiasiallisesti päättää, kuten terveydenhuollon palveluista. Miten terveydenhuollon lainsäädäntö ja käytännöt mahdollistavat moniammatillisen kotiin vietävän palvelun perheille?

Ehdotetun pykälän mukaan lapselle *voidaan* järjestää tehostettua avohuollon tukea, mutta lastensuojelulain 34 § on velvoittavassa muodossa eli sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on ryhdyttävä tämän luvun mukaisiin avohuollon tukitoimiin viipymättä, kun lastensuojelun tarve on todettu. Tuleeko tehostetun avohuollon myöntämistä arvioida eri tavalla kuin muita avohuollon tukitoimia, kun ehdotettu pykälä ei ole velvoittavassa muodossa.

Tukimuotoa on kehitettävä näyttöön perustuen sekä riittävällä resursoinnilla ja kuntia ja valtiollisia tutkimuskeskuksia velvoittavasti. Ilman resursseja ja aitoa mahdollisuutta moniammatilliseen työhön ja tukimuodon kehittämiseen ei tavoite tule toteutumaan. Tukimuodon tulisi olla myös riittävän intensiivinen ja pitkäkestoinen ja koko perheyhteisön mukaan ottava. Lähtökohtana tulisi myös olla se, että sosiaalityössä on aikaa tehdä suhdeperustaista ja luottamuksen rakentamiseen perustuvaa työtä, jotta perheiden kanssa on voitu luoda sellaiset olosuhteet, että niissä myös otetaan palveluita vastaan.

Lastensuojelussa on erilaisia tukitoimia mahdollista järjestää jo olemassa olevan lainsäädännön mukaan. Myös lapsen ja perheen tarpeisiin räätälöityjä palveluja on mahdollista järjestää nykyisen lainsäädännön perusteella. Ehdotetaan poistettavaksi pykälä 37 b §.

7. Sijaishuoltopaikan valintaa koskevaa sääntelyä ehdotetaan täsmennettävän. Sijaishuoltopaikan valinnassa tulisi aina arvioida yksilöllisesti lapsen etu, lapsen tarpeita vastaava kuntoutuksellinen osaaminen ja lapsen varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja muun opetuksen sekä siihen tarvittavan tuen varmistaminen. Millaisia vaikutuksia näette ehdotetulla sääntelyllä olevan sijaishuoltopaikan valintaan ja sitä koskevaan päätöksentekoon? Onko pykälän sääntely asetettujen tavoitteiden näkökulmasta riittävä?

Sijaishuoltopaikan valinnassa keskeisenä on nykyisinkin lapsen etu ja kuntoutukselliset tarpeet. Kuitenkaan varhaiskasvatuspaikan tai perusopetuksen järjestämisen varmistamiseen ei ole sosiaalityöntekijällä sijaishuoltopaikkaa valitessa valtuuksia. Sijaishuoltopaikan valinnassa on huomioitava myös kyseisessä yksikössä jo olevien lasten tilanne.

Espoossa on koettu hyväksi käytäntö, jossa paikkoja koordinoidaan keskitetysti asiakasohjausryhmän kautta. Paikkaa on mahdollista miettiä lapsen edun mukaisesti vastuusosiaalityöntekijän ja laitokset hyvin tuntevan henkilöstön kanssa.

8. Lapsen sivistyksellisten oikeuksien toteutumisen tukemista ehdotetaan vahvistettavan erityisesti sijaishuollon aikana (49 a §, 50 §, 52 a §, 57 § ja 60 d §). Miten ehdotettu sääntely vastaa lapsen sijaishuollon aikaiseen tuen tarpeeseen perusopetuksen ja toisen asteen tutkinnon suorittamisessa?

Hyvä, että vahvistetaan. Nyt voi olla isoja haasteita saada palvelua sivistystoimesta.

6kk + 6kk sijoittaminen kotiin on hyvä muutos, sillä on tilanteita, joissa lapsen kotiuttamisprosessi vaatii pidemmän ajan kuin nyt laissa oleva 6kk.

9. Esitetään säädettäväksi vaativan sijaishuollon sisällöstä, tarkoituksesta ja järjestämisestä.

9 a. Onko 49 a §:n sääntely vaativasta sijaishuollosta tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

Kyllä
Kyllä pääosin
Ei pääosin
Ei
Ei kantaa

9 b. Mitä käytännön vaikutuksia ehdotuksella olisi?

Lapset sijoitettaisiin mahdollisimman nopeasti omia tarpeitaan vastaavaan yksikköön, jossa olisi erityisalan osaamista. Terveystenhuollon osallistuminen hoidon ja huolenpidon antamiseen kyseisessä yksikössä olisi todella tärkeää, toivottavasti se onnistuu.

10. Selkeyttääkö ehdotettu muotoilu erityisen huolenpidon jakson hoidollista ja kuntouttavaa sisältöä?

Kyllä
Kyllä pääosin
Ei pääosin
Ei
Ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 10

Vaativan sijaishuollon sisältöä tulisi vielä täsmentää.

11. Ehdotuksen tavoitteena on turvata erityisen huolenpidon jakson riittävän pitkä aika lapsen itseään vahingoittavan käyttäytymisen ja vakavan päihdeongelman katkaisemiseksi.

11 a. Vastaako ehdotettu muotoilu näihin tavoitteisiin?

Kyllä

Kyllä pääosin
Ei pääosin
Ei
Ei kantaa

11 b. Millaisia vaikutuksia erityisen huolenpidon jakson pidentämisellä olisi?

Jakson pidentäminen vaikeimpien päihdeongelmien hoitamisessa nähdään hyvänä asiana. Kokonaisuudessaan puolen vuoden enimmäiskesto mahdollistaa aiempaa paremman kuntoutumisen jakson aikana. Nykyisen 30+60 järjestelmän puitteissa osalla asiakkaista kuntoutuminen jää vajaaksi ja joudutaan useampiin EHO -jaksoihin saman lapsen kohdalla. Pidemmän jakson aikana on mahdollista suorittaa hyvä kokonaisuus peruskoulua, mikäli se lapsella on kesken.

12. Erityisen huolenpidon jakson päätöksenteko: Millaisia vaikutuksia olisi nykyisen päätöksentekorakenteen (30 + 60 vrk) muuttamisella siihen, että jatkossa yksi päätös mahdollistaisi enimmillään 90 vuorokauden erityisen huolenpidon jakson ja sen jälkeen tarvittaessa enimmillään toisen 90 vuorokauden jakson?

Tätä pidetään hyvänä. Nykyisellään ensimmäinen 30 vrk jakso on pitkälti pidemmän jakson tarpeen arviota ja valmistelua. Monesti vasta 60 vrk jatkopäätös antaa työrauhan ja lapsi läheisverkostoiheen asettuu työskentelyyn.

Lisäksi katsotaan valmistelu moniammatillisessa työryhmässä palkkien lausuntojen keräämisen sijaan positiivisena. Toisaalta jossain määrin avoimeksi jää, missä määrin terveydenhuollon henkilöstö voidaan nykyistä enempää velvoittaa osallistumaan valmistelutyöskentelyyn. Etenkin tapauksissa, joissa lasta ei saada vastaanotolle tai muuten tavattua.

13. Onko ehdotettu erityisen huolenpidon asumisyksiköiden henkilöstöresurssi (59 a §) riittävä?

Kyllä **X**
Kyllä pääosin
Ei pääosin
Ei
Ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 13

EHO yksiköiden kohdalla ei merkittävässä määrin ole aiemminkaan ollut huolta riittävästä henkilöstöstä. Vaativimpien sijoitusten kohdalla on ajoittain voitu kokea riittämättömyyttä. EHO osastojen kohdalla henkilöstön osaamisella, kokemuksella ja koulutuksella sekä työryhmän moniammatillisuudella on suurempi rooli. Mitoituksena 2,5 voisi olla riittävä.

14. Ehdotuksessa esitetään erityisen huolenpidon jaksojen tuottamista valtion lastensuojeluyksiköille, yksityisille koulukodeille sekä kunnan ja maakunnan omistamille lastensuojelulaitoksille.

14 a. Onko ratkaisu tarkoituksenmukainen?

Kyllä
Kyllä pääosin
Ei pääosin
Ei
Ei kantaa

14 b. Mitä vaikutuksia sillä olisi?

Espoo on hankkinut erityisen huolenpidon jaksoja laajasti valtakunnallista palveluntarjontaa hyödyntäen. Yksityisistä palveluntuottajista ja muista tämän uudistuksen myötä poistuvista EHO palveluntarjoajista on saatu positiivisia kokemuksia ja kysyntään on vastattu hyvin. On muodostettu säännöllisiä ja toimivia asiakassuhteita. Lakimuutoksen myötä hyviä yksiköitä karsiutuu pois. Valtio, kunnat, maakunnat tai muut koulukodit eivät pysty nopealla aikataululla täyttämään syntyvää tyhjötä ja jo nykyisellään pitkät jonot EHO jaksoille tulevat kasvamaan.

Palveluntarjonta on turvattava riittävän pitkällä siirtymäajalla, jonka puitteissa lakiuudistuksen ulkopuolelle jäävät EHO yksiköt voivat toimia. Ehdotetaan viiden (5) vuoden siirtymäaikaa

Alle 12-vuotiaan EHO mahdollisuus on hyvä. Tarvetta palvelulle on. Käytännön toteutus on epäselvä. Kuka voi järjestää tällaisen palvelun ja missä, jos tulee järjestää erillään yli 12-vuotiasta?

15. Miten 11 luvun säännökset rajoituksista toteuttavat sijaishuollossa olevien lasten perus- ja ihmisoikeuksia?

Sijaishuollossa olevien lasten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisessa sijaishuoltopaikan henkilöstön osaaminen on olennainen asia. Sijaishuoltopaikan henkilöstö toimii lähellä lasta, tuntee lapsen. Luvun säännökset selkiyttävät tilannetta nykyiseen verrattuna ja sitä kautta parantavat sijaishuollossa olevien lasten perus- ja ihmisoikeuksia. Sosiaalityöntekijöiden työmäärä lisääntyy, joten tähän on oltava tarvittavat resurssit.

16. Miten ehdotetut 11 luvun tarkennetut säännökset toteuttavat ehdotetun 4 a §:n 2 momentin tavoitteita? Miten ehdotetut muutokset vastaavat käytännön tilanteisiin sijaishuollossa?

63 § Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös

Yhteydenpidon rajoittamisen määräaikojen muuttaminen on ongelmallista. Sijaishuoltopaikan päätösoikeuden rajaaminen 7vrk mittaiseksi ei ota huomioon jatkopäätöksen valmisteluun liittyvää vaadetta hallintolaissa määriteltyyn kuulemismenettelyyn. Käytännössä kuulemismenettelyn toteuttaminen tulee mahdottomaksi. Lisäksi aikaa jatkopäätökseen tarvittavaan harkintaan jää vähän ja niitä joudutaan viranomaisessa tekemän kiireellä.

65 § Aineiden ja esineiden haltuunotto

Esineiden palauttaminen lapselle sijaishuollon päätyttyä tulisi olla harkinnanvaraista. Sijoitus on saattanut kestää useita vuosia ja lapsen ajatukset ja käyttäytyminen muuttua hyvään suuntaan. Esim. vuosia aiemmin haltuun otettu kettinki saattaa viedä ajatukset haltuunoton aikaiseen väkivaltaan ja virittää ajatukset siihen uudelleen.

66 § Henkilöntarkastus

Entä jos tarkastus ei onnistu yhdessä sopien ja neuvotellen? Miten toimitaan, jos lapsella epäillään olevan esim. teräase ja hän kieltäytyy tarkastuksesta?

68 § Kiinnipitäminen

Hyvä muutos, kiinnipitäminen ei ole koskaan hoidollista vaan välttämätön viimesijainen toimenpide, jonka ei tule kestää pitkään. Olisiko määriteltävä, mitä lyhytaikainen tarkoittaa?

69 § Liikkumisvapauden rajoittaminen

Esitettävä muutos liikkumisvapauden rajoittamiseen pidentämisestä mahdollistaa nykyistä paremmin puuttumisen tilanteessa, jossa se on lapsen hengen, terveyden tai turvallisuuden kannalta välttämätöntä. Esitetyt muutokset voivat myös ehkäistä sijaishuoltopaikkojen muutoksia, mikä on lapsen edunmukaista

69 a § Luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen

Ennakoiva toimintatapa on hyvä asia.

Lakimuutos ei edelleenkään ratkaise ongelmaa sen suhteen, miten luvatta poistunut lapsi voidaan ottaa kiinni. Ratkaisevaa olisi saada poliisiviranomainen antamaan asiallinen virka-apu kun sitä tarvitaan. Tällä hetkellä virka-apua poliisilta ei saada. Tämä vesittää pykälän tarkoituksen toteutumista. Toisaalta lakimuutos ei edelleenkään ratkaise sitä, ettei akuutisti karkuteille lähdössä olevaa lasta voida, muutoin kuin puheella ohjaten, estää lähtemästä.

70 § Eristäminen

Aluehallintovirastolle tehtävässä ilmoituksessa olisi mainittava eristämisestä päättäneen henkilön nimen lisäksi laitoksen hoito- ja kasvatushenkilöstöön kuuluvan eristämisen aikaisesta huolenpidosta vastaavan ja eristyksen lopettamisesta arvioinnin tekevän työntekijän/työntekijöiden nimet

72 § Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana

17. Ehdotetun uuden 71 §:n tavoitteena on suojella päihteitä käyttävän lapsen henkeä, terveyttä ja kehitystä.

17 a. Toteuttaako säännös tätä tavoitetta?

- Kyllä**
- Kyllä pääosin
- Ei pääosin
- Ei
- Ei kantaa

17 b. Millaisia vaikutuksia ehdotetulla 71 §:ssä säädetyillä erityisillä rajoituksilla näette olevan lapsen päihdehoidon ja -kuntoutuksen toteuttamiseen?

Selkeyttää päätöksentekoa ja antaa lapselle paremman mahdollisuuden irrottautua päihdekontakteistaan.

18. Miten 69 a §:ssä ehdotetut muutokset mahdollistavat luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttamisen?

Tekevät tilanteesta kaikin puolin turvallisemman. Vahva velvollisuus lapsen etsimiseen ja palauttamiseen on, mutta käytännössä vaikea toteuttaa.

19. Miten tehokkaasti ehdotettu 73 §:n mukainen säännös toteuttaa eristämisen täytäntöönpanon valvontaa?

20. Miten tehokkaasti ehdotettu 74 §:n säännös kirjaamisvelvoitteesta ja toimittaminen kuukausittain aluehallintovirastoon toteuttaa rajoitustoimenpiteiden valvontaa?

21. Ovatko ehdotetut jälkihuollon sisältöä koskevat täsmennykset riittäviä?

- Kyllä
- Kyllä pääosin**
- Ei pääosin
- Ei
- Ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 21

Velvoite jälkihuollon suunnitteluun riittävän ajoissa on hyvä asia. Jälkihuollon työntekijän asiakasmäärään olisi otettava kantaa.

Laissa tulisi selkeästi todeta, että jälkihuolto-oikeus ei vaikuta heikentävästi jälkihuolto-oikeutetun henkilön kuntalaisen palveluidensaantiin (esim. päihde- ja mielenterveyspalvelut). Kuntalaisen palvelut tulee järjestää sosiaalihuoltolain perusteella, ei jälkihuoltona.

Laissa tulisi määritellä, että jälkihuoltosuunnitelma tulee tarkistaa tarvittaessa, mutta vähintään kerran vuodessa. Tämä tulisi olla omassa pykälässään jälkihuollon kohdassa (nyt jää mainitsematta lsl 30 §).

22. Ehdotetaan säädettäväksi uusi laki valtion lastensuojelulaitoksista ja täsmennettävän valtion lastensuojeluyksiköiden tehtäviä vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroituna palveluna. Valtion lastensuojeluyksiköiden tehtävänä olisi vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroidun palvelun, erityisen huolenpidon sekä lastensuojelun jälkihuollon järjestäminen. Vastaisiko ehdotetun lain 2 § vaativan sijaishuollon tarpeisiin?

- Kyllä
- Kyllä pääosin
- Ei pääosin**
- Ei
- Ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 22

23. Vapaamuotoiset huomiot koko esityksestä. Jos ehdotatte muutoksia pykäliin, pyydämme antamaan vastaukset ilmoittaen sen pykälän numeron, jota kommentti koskee:

23 a. Pykälä x tai pykälät x-x §:t ovat hyvät ehdotetussa muodossa.

23 b. Muutosehdotus pykälään x:

Lastensuojelulaki 11

Lastensuojelulain 11 §:n 1 momenttiin esitetään lisättäväksi kunnan velvollisuus huolehtia myös jälkihuollosta kunnassa esiintyvän tarpeen mukaisesti ehkäisevän lastensuojelun ja lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun lisäksi. Lastensuojelulain 3 § 3 momentin mukaan lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat myös lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto. Miksi jälkihuolto on tarpeen mainita erikseen vaikka se 3 §:n 3 momentin mukaan on osa lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua?

Lastensuojelulaki 30 a §

Hoito- ja kasvatussuunnitelman teko toimeksiantosuhteisessa perhehoidossa ei ole toimiva ratkaisu. Perhehoitajat eivät ole sosiaalialan ammattilaisia eivätkä työntekijöitä, vaan valmennuksen käyneitä toimeksiantosuhteella toimivia tavallisissa perheissä asuvia aikuisia. He eivät ole ammattikasvattajia, joilta voimme edellyttää samaa kuin sosiaalialan työntekijöiltä. Perhehoidon vaikuttavuus ja toimivuus perustuu normaaliin tasapainoiseen arkeen, jota perhehoitajamme sijoitetulle lapselle tarjoavat. Asiakassuunnitelma on täysin riittävä suunnitelma toimeksiantosuhteisessa perhehoidossa asuville lapsille ja heidän perheyhteisöilleen. Lisäksi nykyäänkin kyseisille lapsille tehdään asiakassuunnitelman lisäksi erilliset suunnitelmat päiväkodissa/koulussa. Sijaisperheissä asuvat lapset asuvat perheissä, joissa usein asuu myös biologisia lapsia eikä erilaisilla uusilla suunnitelmilla voida eikä tule ohjata perhearkea kohtuuttomasti. Kun esityksen tavoitteissa puhutaan lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työn kuormittavuuden helpottamisesta ei tule tehdä uusia velvoitteita, jotka eivät tuo lisäarvoa sijoitetulle lapselle ja jotka vievät aikaa heidän aidosta kohtaamisestaan.

Lastensuojelulaki 37 a §

Esitys siitä, että lapselle olisi turvattava toistuvissa avohuollon sijoituksissa sijoituspaikan pysyvyys on sekä käytännössä mahdoton toteuttaa että lapsen edun vastainen ajatus. Lähtökohtaisesti toistuvia sijoituksia tulisi välttää, ne eivät ole lapsen edunmukaisia eivätkä laadukasta lastensuojelutyötä. Jos lapsi joudutaan toistuvasti sijoittamaan kodin ulkopuolelle, tulisi lapsi ottaa huostaan ja taata hänelle pysyvyys. Toiseksi ehdotus on usein käytännössä mahdoton toteuttaa. Ensisijaisesti lapset tulee sijoittaa perhehoitoon. Perhehoidossa, kuten ei laitoshoidossakaan voida pitää paikkoja varattuna jollekin tietylle lapselle, joka aiemmin paikassa ollut sijoitettuna. Tällöin uusille lapsille ei olisi lainkaan paikkoja ja sijoituspaikat olisivat pääosin tyhjinä. Nykyäänkin lapsi sijoitetaan luonnollisesti ensisijaisesti paikkaan, joka hänelle tuttu, mutta tämä onnistuu vain, jos kyseisessä paikassa juuri silloin tilaa.

Lastensuojelulaki 60d §

Ehdotetaan että lisätään viiden (5) vuoden siirtymäaika. Tällä turvataan riittävä EHO palveluiden tuotanto, kunnes riittävä palvelutuotanto voidaan lain puitteissa turvata.

Lastensuojelulaki 63 §

Ehdotetaan kirjattavaksi, että jatkopäätöstä valmisteltaessa riittävä menettely on asianosaisten mielipiteen selvittäminen. Muutoin laki asettaa hallintolain näkökulmasta mahdottoman vaatimuksen hallintolain kuulemismenettelyn suhteen.

Lastensuojelulaki 74 § 3 momentti

Espoossa on katsottu, että laitoksessa laaditut kirjaukset luovutetaan aina sosiaali- ja terveystoimen puolesta, koska se on rekisterinpitäjä sijaishuoltopaikoissa laadittujen kirjausten ohella. Onko ehdotetussa 74 §:n 3 momentissa tarkoitus asettaa velvollisuus nimenomaan sijaishuoltopaikalle kirjausten toimittamiseksi lapsen vanhemmille, huoltajille tai muulle lapsen hoidosta ja huolenpidosta vastaavalle henkilölle?

Mikä on ehdotetun 74 §:n 3 momentin suhde sosiaalihuollon asiakaslakiin ja julkisuuslakiin tiedonluovutuksen osalta? Tuleeko esimerkiksi sovellettavaksi julkisuuslain tiedonluovuttamista koskevat perusteet, kun kyse ei ole tietopyynnöstä vaan lakiin perustuvasta automaattisesti tiedonluovutuksesta? Miten toimitaan asian arvioinnin suhteen, jos lapsi käyttää sosiaalihuollon asiakaslain mukaista kielto-oikeuttaan?

Sosiaalihuoltolaki 18 a §

Perhekuntoutus

Perhekuntoutuksella tarkoitetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa kuntouttavaa toimintaa koko perheelle suunnitellusti ja tavoitteellisesti. Perhekuntoutuksen tavoitteena on lasten kasvuolosuhteiden turvaaminen, vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä ja perheen omien voimavarojen sekä vuorovaikutuksen vahvistaminen. Perhekuntoutusta järjestetään laituskuntoutuksena.

Laissa olisi hyvä todeta sosiaalihuoltolain puitteissa myös ennakollinen raskaudenaikainen työskentely. Asia voisi olla nykylainsäätöä selkeämmin ilmaistu. Raskausaika on aina mahdollisuus muutokselle.

Pidämme tätä lisäystä sosiaalihuoltolakiin hyvänä. Tässä ei mainita, että perhekuntoutuksen katsotaan olevan intensiivisin avohuollon tukitoimenpide vaan tämä mahdollistaa aikaisemman ja näin ollen kenties oikea-aikaisemman tiiviin tuen saamisen perheille, jolloin taas perhekuntoutuksen vaikuttavuus on todennäköisesti parempi. Haasteeksi tässä voi muodostua resurssien – rahan ja henkilöstön – riittävyys.